

۲۰۱۸/۱۲/۰۸

کاندید اکادمیسین سیستانی / تاریخ، بخش: آبدات تاریخی

قلعه پیشاوران

قلعه پیشاوران، یکی از آثار تاریخی منطقه در جنوب جوین و در نزدیکی زیارت سلینون [صالحان] در کنار جاده فراه به نیمروز قرار دارد. میجرسمت دستیار جنرال گولدسمد در سال 1872 در جمله هیات حکمیت انگلیس این قلعه را از نزدیک دیده و شرحی درباره آن نوشته است. آنرا از نظر میگذرانیم.

«بعد از ظهر روز 14 مارس (24 حوت) به دیدن خرابه های پیشاوران رفتیم. مشاهده این خرابه های غیرجالب نیز مانند سایر خرابه های قدیمی سیستان نا امید کننده بود. خرابه های پیشاوران بسیار گسترده و عمدتاً مستحکم هستند. اکثر آنها به طور متناوب بالای خشت پخته در آفتاب و آجر پخته در کوره ساخته شده اند. نتوانستیم تاریخ احداث و ماهیت آنها را تعیین کنیم. باقیمانده های مدرسه یا مسجد با یک محراب در بین بزرگترین خرابه ها قرار داشت و آثاری از تزئین و کتیبه های کوفی در آن به چشم میخورد. دیوارهای ارگ هنوز در شرایط خوبی بودند. ارگ به شکل دایره ولی تاحدودی نامنظم بوده، قطر آن حدود 200 تا 300 یارد (هر یارد 91 سانتیمتر است) و ارتفاع دیوارها حدود 50 فوت بود. دیوارهای ارگ از آجر کوره و بسیار محکم بودند و باقی مانده هایی از یک گالری سرپوشیده به عرض و ارتفاع پنج فوت در بالای دیوار به چشم میخورد که ظاهراً در سرتاسر دیوار وجود داشته است. دو برج حجیم مدور در طرفین دروازه به منظور حفاظت آن وجود داشت. دسترسی به برج ها از یک راه باریک پرشیب ممکن بوده است.

در مرکز ارگ، یک تپه وجود داشت که بر بالای آن خرابه های یک خانه با کیفیت ساخت برتر، به چشم میخورد و احتمالاً منزل مسکونی فرماندار شهر بوده است. در جنوب تپه های متراکم ماسه، تابالای دیوار و باروی شهر می رسید. طبق معمول پارچه های باقی مانده آجر، کاشی، ظروف و غیره سطح زمین را پوشانده بود ولی نتوانستیم چیز بدرد بخوری بین آنها پیدا کنیم. مشخصه قابل توجه این خرابه ها تعداد کثیر سقف های قوسی (رواق) آنهاست که خیلی دقیق ساخته شده و بسیاری از آنها تا هنوز باقی مانده اند. از این نوع سقف ها تقریباً در هر خانه ای دیده میشد. مشخصه دیگر خرابه های پیشاوران، باقی مانده های آسیابهای بادی است که در اصل بسیار محکم و دارای محورهای قائم بوده اند. چنین طرحی برای پره ها و آسیاب های بادی، در تمام سیستان متداول بوده است.

قلعه پیشاوران در جنوب جوین

صبح روز 15 مارس (25 حوت)، در جهت شمال به مقصد لاش جوین براه افتادیم که در فاصله 19 میلی قرار داشت. حدود 3 یا 4 میل اول را بسمت غرب رفتیم تا قسمت بیشتری از خرابه های پیشاوران را مشاهده کرده و نیز مطابق یک نسخه قدیمی عمل کنیم. در این نسخه ذکر شده بود اگر شخصی به محل معینی رفته و به سمت چپ بپیچد و زمین را حفر کند، هفت لیوان قدیمی طلانی پیدا خواهد کرد. به هر حال موفق نشدیم لیوانها را پیدا کنیم، زیرا راهنما نتوانست رمز و راز نسخه قدیمی را که مال خودش بود کشف کند. در عوض خرابه ای را پیدا کردیم که احتمالاً نوعی عبادتگاه بود و یک محراب در داخل آن وجود داشت. بالای محراب روی دیوار با مصالح ساختمانی یک ستاره پنج گوشه محاط در دایره درست کرده بودند. بین دو گوشه مجاور از پنج گوشه ستاره، یک دایره وجود داشت و یک دایره دیگر هم در مرکز ستاره ساخته بودند.

سبک معماری سیستان در رواق های ویرانه های پیشاوران

همچنان مقبره سید اقبال را مشاهده کردیم که در حدود 3 میلی شمال شرقی قرار داشت. بعد از خروج از خرابه ها، راه خود را روی یک دشت از جنس خاک رسوبی سخت در جهت شمال دنبال کردیم. در فاصله حدود 2/5 ساعت از نقطه شروع حرکت خود به روستای خیرآباد رسیدیم که جزو قلمرو سردار احمدخان به حساب می آمد. این روستا تا حدودی خرابه بود و 120 خانه داشت. سکنه خیرآباد برای ما گفتند که سال گذشته امیر قاین تعدادی سوار و یک گله گاو به آنجا فرستاده بود تا زراعت و کشت آنها را چریده و پایمال کند. سرکرده این گروه سردار شریف خان نارویی بود. سکنه خیرآباد از افغانهای پوپلزانی هستند... بالاخره به اردوگاه خود که در زیر قلعه لاش و به فاصله ربع یک میل از آن برپا شده بود رسیدیم. رودخانه فراه از نزدیکی اردوگاه می گذشت. با رسیدن ما، سردار احمدخان به دیدار جنرال گولدسمید آمد و در خیمه جنرال پذیرفته شد. سردار مردی خوش برخورد و خوش چهره بود. حدود 55 تا 60 ساله معلوم میشد. سردار احمدخان از امیر قاین متفر بود. سردار میگفت که سال گذشته، به دلیل حمله های امیر قاین، از افراد تابع وی بیش از دوسوم کاسته شدند. بر اثر ترفندهای امیر قاین حدود 2000 خانوار از منطقه جوین به سیستان مهاجرت کردند و اکثر زمین های زراعتی جوین خالی و بدون کشت ماندند. خیلی از دهات کاملاً متروک شدند و اکنون بیش از 1000 خانوار در جوین باقی نمانده اند. سردار با دختر سردار ابراهیم خان ازدواج کرده بود و سکنه

د پانو شمیره: له 2 تر 3

افغان جرمن آنلین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

این حدود برای ابراهیم خان احترام و ارزش فراوان قابل بودند و او را بزرگترین جنگجو و شکارچی آن حدود میدانستند. اما همه میدانند که او مردی صاحب بیان نیست و رفتار و کردار خشن و ناتراش دارد. وی به بنگ و چرس، تریاک و افیون و سایر مخدرات معتاد بود و با استعمال آنها کاملاً دیوانه و غیر قابل کنترل میشد.» (جغرافیای تاریخی سیستان، سفرنامه سمت، ترجمه و تدوین دکتر حسن احمدی، طبع 1378، ص 206)

د پانو شمیره: له 3 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ